

**Pr. prof. univ. dr. Ionel Ene,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

CHIPUL TÂNĂRULUI ÎN „DIDAHIILE” SFÂNTULUI ANTIM IVIREANUL

***Abstract:** To capture the greatness of Holy Antim Ivirenu, Metropolitan of Wallachia, at the fulfillment of those 300 years after receipt martyr wreath, is a duty of all Christians, but particularly those who enjoyed direct gifts, benefits and his blessings, as were Romanians (good and our ancestors). Although he spent little relative (1705-1708 at Râmnic and 1708-1716 from Bucharest) marked the era and that was contemporan with big Bâncoveanu. We propose in our analysis to capture how it looked, how he thought and how he wanted to be young Christians. There he wrote a special work for and by young people, but his thoughts are strewn Didahiile for them, which may be taken into account with use and young people of today.*

***Keywords:** Metropolitan, education, youth, childreni, baptism, Gospel, death, resurrection.*

Anul 2016 de la Nașterea Domnului Iisus Hristos a adus minunate daruri creștinilor români și, prin excelență, tinerilor, prin toate manifestările dedicate *Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și Anului comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești*. Manifestări în cadrul orei de Religie, mese rotunde, sesiuni de comunicări, simpozioane regionale, naționale și internaționale, apariții editoriale, din cele mai diverse, izvorâte din opera, personalitatea și sfințenia marelui ierarh, sunt doar câteva dintre aceste daruri. Dacă acestora le adăugăm și minunata manifestare – **Întâlnirea tinerilor ortodocși din toată lumea** – ce a avut loc la București, în perioada 1-4 septembrie, eveniment organizat, cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

de Arhiepiscopia Bucureștilor, în colaborare cu Patriarhia Română¹, ne putem face o imagine mai clară asupra tuturor acestor daruri de suflet, oferite neamului nostru creștin.

În acest context se înscrie și manifestarea noastră de la Galați, în care personalități deosebite ale vieții științifice și culturale, atât din țară, cât și de peste Prut, și-au oferit darurile de suflet, în comunicări și discuții, țesute pe marginea acestora². Cuvântul meu nu este decât o nuanță surprinsă din curcubeul marelui tezaur numit Antim Ivireanul, o nuanță ce poate surprinde și folosi tinerii noștri, în care investim întreaga noastră speranță că vor reuși să ridice Biserica și Neamul, hrănindu-le doar cu iubirea lui Dumnezeu.

Facem precizarea că Sfântul Antim Ivireanul nu a închinat o lucrare specială tinerilor, așa cum a făcut Sfântul Vasile cel Mare, spre exemplu, dar în opera sa reprezentativă – *Didahiile* – sunt cuvinte adresate acestora sau care îi privesc în mod special pe ei. Vom surprinde câteva dintre acestea, cu precizarea că lucrarea noastră este departe de a fi exhaustivă, în acest sens.

În viziunea Sfântului Antim Ivireanul **tânărul este minunat prin aceea că este închinat Domnului și nu moștenitor al averii părinților**. Prima referire la chipul tânărului o găsim predica la Ovidenie, în care Sfântul Antim, după ce a explicat cum au fost primiți la templu bătrânii Ioachim și Ana de arhieru, face recomandare preoților: *„Iar acum să nu care cumva să îndrăznească preotul, sau arhieru să înfrunzeze pe cineva, nu pentru căci nu are coconi, ci pentru căci face fărădelegi și strâmbătăț, că apoi iaste vinovat morții. Iar măcar că avea Ioachim și Anna multă jale în inima lor, pentru urâciunea și hula ce avea de către toț pentru stârpiciunea lor, iar de pururi se ruga, cu lacrimi, dintru adâncul inimii lor, stăpânului firii, ca să facă milă cu ei, să le dezlege sterpiciunea și să le dăruiască roadă pântecelui lor; nu doară pentru ca să le rămâie după moartea lor feciori să-i pomenească, după cum pohtesc oamenii acești de acum, sau să le moștenească moșiile ce numai*

1. În acest sens a se vedea pe larg întreaga desfășurare, oglindită în *Ziarul Lumina*, apărut atât în perioada manifestării evenimentului, dar și după, cf. Basilica.ro.

2. A se vedea www.edj.ro 10-11 noiembrie 2016.

cu făgăduială ca aceia ca, de vor naște vreun prunc, au parte bărbătească, au parte femeiască, să-l închine lui Dumnezeu”³

Pentru Sfântul Antim Ivireanul **nimic nu este mai prețios decât sufletul și mântuirea tânărului** și acest lucru poate fi desprins din predica rostită la sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, în care este surprinsă pilda de binefacere a marelui ierarh, dar și ispita unui tată, ce voia să scape de sărăcie sacrificând frumusețea sufletească și tineretea propriilor fiice. Iată ce spune Sfântul Antim, în acest sens: „*Îl dovedește ajutoriul ce au făcut din destul de mulți galbeni celor 3 fecioare, carele sta în cumpănă să-ș piarză fecioria lor; că înțelegând sfântul cum că acel ticălos de tată al fetelor, pentru ca să gonească sărăcia din casa lui, au socotit să chiiame în casa lui pe Afrodita, adică curviia și pentru ca să câștige puțin aur și argint, ca să se poată chivernisi, au vrut să vândă fecioria fetelor lui. Și oftând cu amar din mijlocul inimii lui și plângând cu lacrimi fierbinți zicea: 3 fecioare, carele să văd ca 3 bunătăți ale raiului, vor să se schimbe și să se prefacă spre 3 răutăți ale iadului și pentru puțin câștig vor să piarză o avuție care iaste mai cinstită decât toate avuțiile ce sunt ascunse supt munți, sau decât toate câte ocolește toată lumea; și acea frumosețe luminată ca a soarelui iaste să-ș piarză lumina și podoaba și să se facă scaun, sau să zic mai chiar cuib întune-caților draci.*

Deci acestia ce am zis mai sus, înțelegându-le sfântul, au zis în sine: ba, diavole, nu voi lăsa să se lipsească ceriul de stele frumoase ca acestia, nu voi să câștige iadul suflete atât de curate și flori așa de frumoase. Eu, o, dragoste mincinoasă, voi să-ț sfărâm săgețile, carele fără de rană omor; eu, Luceafărule, voi să-ț sparg toate mreșile și-ț voi piiarde tot vicleșugul”⁴.

Sfântul Antim **insistă asupra datoriei creștinilor maturi, care vin și-și hrănesc sufletele la Sfânta Liturghie, să ducă merindea cea veșnică și celor de acasă și în special copiilor.** Astfel, în predica de la Botezul Domnului, printre altele, spune, în acest sens: „*Și când ieșim de la biserică, să nu eșim deșărți, ci să facem cum face ariciul că, după ce merge la vie, întâi se satură el de struguri și apoi scutură vița*

3. Antim Ivireanu, *Didahii*, Ed. Litera, Chișinău, 1998, p. 46.

4. *Ibidem*, p. 53-54.

de cad boabele jos și să tăvălește pre dânsele de se înfig în ghimpii lui și duce și puilor. Așa să ducem și noi, fieștecine, pre la casele noastre, copiilor și celor ce n-au mers la biserică, din cuvintele ce am auzit din sfânta Evanghelie și dintr-alte cărți, ca să-i hrănim și pre dânșii cu hrana cea sufletească⁵.

Un accent deosebit a pus Sfântul Antim și pe datoria creștinilor de a se mărturisi, datorie de la care nu trebuie să facă excepție copiii și cei tineri. În acest sens, Sfântul Antim îi învâța astfel pe păstorii săi: „Și avem datorie cu toții, de la mic până la mare, bărbaț și muer, copii și fete, bătrâni și tineri, însurați și neînsurați să facem trei lucruri: întâi să ne ducem fieștecine la duhovnicul său, să ne mărturisim păcatele, cu multă cucerire și cu înfrângere de inimă, spuind cu îndrăzneală și fără de nici o temere, toate câte am făcut, sau cu cuvântul, sau cu fapta, sau cu cugetul, de voe sau fără de voe, prin știință sau prin neștiință, pentru căci ispovedania iaste una din cele șapte taine ale sfintei biserici și când ne ispovedim, lui Dumnezeu ne ispovedim, iar nu preotului⁶.

Este minunat lucru să descoperi în opera Sfântului Antim, că tânărul și tânăra au și chipuri simbolice, că vârsta lor poate fi pilduitoare și pentru cei mulți. Vorbind despre învierea lui Lazăr, spune: „Noi știm că Hristos, afară de Lazăr, au înviat și pre alți 2 morți... adică pe fata lui Iair și pe feciorul văduvei: pre ceia la Capernaum și pe acela la Cetatea Nain; pe aceia de 12 ani și pe acesta tânăr de vârstă; pre aceia singură născută și pre acesta la ușa cetății. Și cu toate acestea, nici fata aceia, nici la acest fecior n-au făcut norodul vreo arătare, nici au ieșit cu stâlپări și cu ramuri întru întâmpinarea lui Hristos, precum au făcut astăzi la învierea lui Lazăr. Că și cei mici și cei mari striga: Bine e cuvântat cel ce vine în numele Domnului, Osana, celui dintru înălțime. Dară (oare pentru ce) această despărțeață între cei doi morți și între cest de al treilea? Nu era minuni și acele doao, precum iaste și această de a treia? Nu era acestaș Hristos ce au înviat și pre cei doi morți, precum au înviat și pre cest de al treilea? Dară apoi pentru ce, la învierea lui

5. *Ibidem*, p. 74.

6. *Ibidem*, p. 98.

Lazăr, atâta bucurie, atâta cinste, atâta mărire și la cei doi morți numai o mulțemită proastă către Dumnezeu și nu mai mult? Pentru ca să pricepem taina acestui cuvânt să cuvine să socotim pre acești morți, nu după slova evangheliceștii istoricii, ci după duh și după taina gândului evanghelicesc.

Dumnezeieștii părinți să unesc într-un gând și zic cum că și acești doi morți sunt închipuiri păcătoșului, precum iaste și Lazăr închipuiri păcătoșului... însă câte trei morții nu sunt închipuiri numai unui singur păcătos, ci a multor feluri de păcătoși. Pentru căci alt păcătos să înțelege fata lui Iair și altul feciorul văduvei și altul Lazăr.

Fata cea moartă a lui Iair, ce au murit în casă, închipuiaște pre păcătosul acela care păcătuiaște cu mintea și cu voința, adică carele să află în voință ca aceia să păcătuiască, dacă păcatul încă nu l-au isprăvit cu lucrul sau pentru căci nu i-au dat vreme îndemână, sau pentru că n-au avut putere să facă aceea ce pohtia. Închipuiaște încă și celuia carele, au din nesocotință, au din nepricepere, au din pornirea tinerețelor, sau, precum zice dumnezeescul Theofilact, din slăbiciunea firii omenești fiind biruit, cade, făr'de veste, în cursele păcatului. Încăș închipuiaște și celuia ce au greșit adevărat, iar păcatul lui iaste pentru ca să zic așa, ascuns în casă, nu s-au vădit în lume nici s-au făcut cunoscut la oameni.

Iar feciorul văduvei, carele să duce în pat, afară din cetate, închipuiaște păcătoșului aceluia carele au săvârșit cu lucru păcatul și s-au îndulcit pre sine, sau cu lăcomia, sau cu strâmbătatea, sau cu curvia și cu altele asemenea. Închipuiaște încă și celuia ce au adaos la păcatul cel dintâi și al doilea și, călcând o poruncă a lui Dumnezeu, nu s-au temut să calce și a dooa și a treia; și aceasta nu în taină, ca cel dintâi, ci față, făr'de rușine și făr'de frică, în mijlocul cetății și în vederia tuturor oamenilor, cu scandilă de obște și cu paguba vecinului său.

Al treilea mort, carele iaste Lazăr, ne adeverează pre cel ce au îmbătrânit în păcat și s-au obișnuit în răutate și nu poartă grijă niciodată pentru mântuirea sufletului său...⁷.

7. *Ibidem*, p. 138-139.

Viața tânărului a preocupat pe Sfântul Antim, așa cum putem vedea în **predica la Sfântul Dimitrie – izvorătorul de mir, când face trimitere la tânărul deznădăjduit, închis pe viață pentru fărădelegile sale, care-i cere împăratului Tiberiu eliberarea de suferințe, prin aplicarea pedepsei capitale. Responsabilitatea și asumarea urmărilor propriilor fapte, precum și îndreptarea erau datorii firești și pentru tineri, așa cum Sfântul Antim vrea să scoată din răspunsul împăratului Tiberiu, dat la solicitarea aceluia. Iată și acest răspuns: „Tu încă nu ai aflat har înaintea ochilor mei și-mi ceri o facere de bine ca aceasta? Și de vreme ce un vinovat nu are îndrăzneală înaintea împăratului celui pământesc, măcar să-i ceară moarte, dară noi, că suntem vinovați înaintea a tot puternicului împăratului Dumnezeu și încărcăți de grele păcate, cum pohtim să asculte Dumnezeu rugăciunea noastră și să dea bunătățile ce cerem?⁸”.**

Vorbind despre fiul domnitorului Constantin Brâncoveanu, pe nume Constantin, care a și pățimit dimpreună cu tatăl său, Antim Ivioreanu laudă pe profesorul acestuia, preotul Gheorghe Maiota, dar ferecește și pe domnitor pentru așa fiu. Este cunoscut faptul că fiul domnitorului a tradus opera lui Plutarh *Paralele grecești*, din greaca veche în greaca modernă sau *limba obicnuită grecească*. Iată cum prezintă mitropolitul martir strălucirea tânărului vlăstar domnesc: „...înștiințându-mă că dintre preastrăluciții, învățații și păziții de Dumnezeu fii ai preluminatului și iubitorului de Hristos domnului nostru, domnul domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, preînvățatul, cuvântărețul și adânc cugetătorul domnul Constantin a tradus *Paralele grecești* și romane ale lui Plutarh în limba obicnuită grecească, de loc n-am întârziat să întrebuițez mii de chipuri ca să înduplec strălucirea sa să dea la tipar. Ceea ce abia reușind prin mijlocul deselor și neîncetatei rugăminți, disprețuind strălucirea sa, ca modest, înțelept și cuminte, svonurile deșarte și laudele ușoare, ca proprii celor ce voesc să se arate înțelepți și nu celor în adevăr înțelepți. Iată dar că se produc înțelepciunii voastre preageniale și cugetări preaințelepte.

Dar ca să admirați din ce în ce mai mult exactitatea preastrălucitului traducător, încă și prea marea învățătură, luați vă rog textul grecesc

8. *Ibidem*, p. 156.

al lui Plutarh, când veți vedea că nicidecum n-a neglijat unde era cu lipsă Plutarh să îndeplinească cu mare osârdie, deslușind strălucirea sa pe lângă acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge.

Mărturisesc, în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prealuminatul nostru domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu preainălțimii-sale și fii, carii pentru prea marea lor virtute prematură sunt râvniți în lume și invidiați. Aceasta o asigură acei cu carii împreună petrec, îi văd și convorbesc, localnici și străini. Se ferește pre sine preaințeleptul dascăl al sfintei Evanghelii a marei biserici, domnul domn preotul Gheorghe Maiota, nu atât pentru că a fost învățător la astfel de nobili și măreți fii ai domnitorului, atât de lăudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfințeniei-sale învățate astfel de ucenici prea geniali, carii să fie icoane însuflețite a preagenialului prototip, fără osteneală și cu o mică judecată logică atrag admirabil spre ei floarea învățaturii, după cum chihlimbarul cu o ușoară frecare îndată-și dezvelește puterea naturală atractivă⁹.

Nu putem încheia aceste rânduri fără să apreciem calitățile literare deosebite ale mitropolitului martir. În prefața *Operele Sfântului Antim*, Gabriel Ștrempel observă că „din punct de vedere literar, predicile lui Antim depășesc tot ce s-a scris și tipărit în românește, până la acea dată, în expresivitate, vigoare și lirism, de aceea valoarea lor istorico-literară este cu totul deosebită¹⁰. Figuri de stil, precum antiteza, metafora, contrastul, alegoria, comparația, inversiunea, hiperbola, interogația, personificarea, perifraza, dialogul etc., sunt permanent folosite, dând culoare și consistență textului. Rămâne, totuși, un predicator de excepție, atât prin profunzimea mesajului, cât și prin simplitatea expresiei, fără a pierde esențialul: noblețea și măreția modului de viață descoperit de Dumnezeu, prin Fiul Său, Mântuitorul Hristos, în care omul este chemat la un parteneriat de iubire veșnică cu Dumnezeu!

9. Prefață la *Viețile paralele* de Plutarh, tipărite în grecește la București, în anul 1704, în Antim Ivireanul, „Didahii”, p. 263-264.

10. Ivireanul Antim, *Opere*, ediția I, prefața Gabriel Ștrempel, Ed. Minerva, București, 1972, p. XXXVIII.